

IN MEMORIAM

ERIK HOMBURGER ERIKSON
- A FORDÍTÓ BÚCSÚJA

Sokan azt hitték, már régen meghalt, de csak nemrégiben érkezett hozzánk a hír, hogy 91 éves korában elhunyt Erik Homburger Erikson, a Freud utáni pszichoanalízis egyik legnagyobb hatású és legnépszerűbb művelője. Haláláról a *Népszabadság* washingtoni tudósítója adott hírt a lap 1994. május 18-i számában. A *Thalassa* olvasói előtt bizonyára nem szükséges részletezni, mi mindent köszönhet a modern pszichoanalízis, továbbá sok egyéb pszichológiai diszciplína, a fejlődéslélektantól a személyiséglélektanon át a szociálpszichológiáig Eriksonnak, s különösképpen az identitás és az életciklus eriksoni fogalmának. Erikson egy új tudományág, a pszichohistória atyjának is nevezhető, hatása a történettudományban és más társadalomtudományokban ugyancsak rendkívül jelentős. Interdiszciplináris kutatásai új megvilágításba, társadalmi és történelmi perspektívába helyezték a gyermekkort és a serdülőkort - a pozitív vagy negatív értelemben „nagy” emberek (például Luther Márton, Mahatma Gandhi vagy Hitler Adolf) ifjúkorát éppúgy, mint a legközönségesebb „kis” embereket. Erikson tárta fel az ifjúkori identitásválság egyetemes jelentőségét, s felismeréseinek alkalmazása során önmagát sem kímélte. Önéletrajza - „Identitásválság önéletrajzi vetületben” - magyarul is olvasható, Pető Katalin fordításában, *A fiatal Luther és más írások* című kötetben (Gondolat, Bp. 1991).

E sorok szerzőjének jutott az a megtiszteltetés, hogy az említett kötetben magyarra fordíthatta Eriksonnak talán leghíresebb művét, *A fiatal Luthert*. Fordítóként nemcsak a fiatal Luther, s nemcsak a szerző, Erik H. Erikson pokoljárását kíséreltem végig. A szöveg minduntalan arra kényszerített, hogy Lutherrel és Eriksonnal - Vergiliusszal és Dantéval - együtt magam is, ezúttal gondolatban, újra és újra megszenvedjem a válságokat, az identitás elvesztésének és megtalálásának gyötrelmes útját. A szöveggel való nehéz birkózás így vált olyan küzdelemmé, amelyben a főszereplő már nem a szöveg volt, hanem a mögötte lévő ember, a *self* amire nincs is igazi magyar szó: én és a többi ember, én magam, te magad, ő maga.

. Hadd idézzek két rövid részletet a könyvből. Az egyiket az elejéről, az Előszóából. „Egyszer már el kell ismerni, hogy vannak nem traumatikus érzelmi kötelezettségeink is. Ez a dolgozat talán a tavasz beköszöntét üdvözölhetné Európának abban a szögletében, ahonnan Schweitzer származott...” (13. o.). Tegyük hozzá, a német-zsidó-dán-amerikai Erikson is ebben a szögletben, Németországban, Közép-Európában született. Az én nemzedékem, amely traumatikus élményeket örökölt és megcsinálta a maga kisebb vagy nagyobb saját traumáit is, régóta vár - lehet, hogy hiába? - ennek a

tavasznak a beköszöntére. De Erikson nélkül a friss hajtásnak még az esélye is kisebb lett volna.

A másik szövegrészt a könyv végéről idézem - minden kommentár nélkül. Luther - írja Erikson - „élete végén nem volt mindig önmaga. »Amikor újra jó leszek, mindent jól fogok látni« - mondta. »Ja, wenn Einer bei ihm selbst ist, sonst nit ehe«: Igen, az ember azonos kell hogy legyen önmagával - másképpen nem megy." (362. o.)

Erős Ferenc